

Фенчак В. В.,

викладач другої категорії, Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж, м. Мукачево

БІРЖОВІ ТОВАРИ – АКТУАЛЬНИЙ ОБ’ЄКТ СУЧАСНОГО ТОВАРОЗНАВСТВА

***Анотація.** У статті обґрунтовано актуальність вивчення товарознавства біржових товарів як складової підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”. Запропоновано алгоритм навчального товарознавчого дослідження, який дозволить сформуванню у студентів цілісну систему знань про непродовольчі біржові товари, якими торгують провідні товарні біржі світу. Результатами аналізу асортименту і вимог до якості непродовольчих товарів, якими торгують провідні товарні біржі світу, доведено, що об’єктами означеної навчальної дисципліни повинні бути: малі і великі метали, продукція лісгосподарств, нафта і природний газ, натуральні текстильні волокна і натуральний каучук, які необхідно вивчати на прикладі офіційної інформації про діяльність товарних бірж LME, CME, CBOT, NYMEX, COMEX, TOCOM та ін. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку теоретичних основ товарознавства біржових товарів.*

Ключові слова: товарна біржа, товарознавство, біржові товари.

Fennchak V. V.,

Lecturer of Second Category, Mukachevo Cooperative College of Trade and Economics, Mukachevo

STOCK EXCHANGE COMMODITIES – THE ACTUAL OBJECT OF MODERN COMMODITY SCIENCE

***Abstract.** The article substantiates the topicality of the study of commodity research of stock exchange commodities as a component of the training of higher education graduates of the 076 "Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity" specialty. The algorithm of the educational commodity research is proposed, which will allow students to acquire an integral system of knowledge about non-food stock exchange commodities traded by the leading commodity exchanges of the world. By results of the analysis of range and quality requirements of non-food goods traded by the leading commodity exchanges of the world was proven that the objects of the specified educational discipline should be: small and large metals, products of forestry, oil and natural gas, natural textile fibers and natural rubber, which are necessary to study on the example of official information about the activities of such commodity exchanges as LME, CME, CBOT, NYMEX, COMEX, TOCOM, etc. Further research should focus on the development of the theoretical foundations of commodity research of stock exchange commodities.*

Keywords: commodity stock exchange, commodity science, stock exchange commodities.

Постановка проблеми. Відомо, що у цивілізованому світі біржова торгівля товарами сотні років була і залишається основою функціонування товарного ринку на усіх стадіях його розвитку, а також основним інструментом його саморегулювання [1].

Однією з початкових (за часом виникнення), основних (за змістом та формою) і невід’ємних (за місцем та значенням) складовою частиною біржової торгівлі є біржова торгівля товарами, яку здійснюють особливі структури, відомі як товарні біржі [2].

Наукова і навчальна інформація про діяльність провідних товарних бірж світу і, відповідно, про товари, якими вони торгують, в Україні появилася лише після здобуття незалежності і розпочатого після цього становлення ринку товарів та формування об’єктивної наукової і навчальної інформації про світовий ринок товарів [1-4]. Зокрема, на рівні держави було усвідомлено значення біржової торгівлі товарами для процесу становлення цивілізованого товарного ринку в Україні – створено Закон України “Про товарну біржу” [5]. В цей же час були

зроблені перші спроби створення вітчизняних товарних бірж [6]. Але набутий досвід та отримані результати показали, що ці спроби були передчасні, оскільки створені в Україні товарні біржі принципово відрізнялися від відомих світових [4].

З появою масового доступу до всесвітньої системи сполучених комп'ютерних мереж (Інтернету) появилася змога ознайомлення науковців (як і усіх бажаючих) з діяльністю провідних товарних бірж світу, оскільки одним з основних принципів діяльності цих інститутів ринку є закладений у їхніх статутах принцип відкритості інформації про основну діяльність – торгівлю товарами, адже саме це забезпечує поінформованість комерсантів (покупців, продавців, посередників) та загалом усіх бажаючих про одну з найважливіших складових торгівлі – ціну товару [2, 4, 7].

На жаль, за майже третину століття діяльності товарні біржі України (як і в усіх пострадянських державах) не змогли і (як показує досвід становлення та діяльності провідних товарних бірж світу [4]) не могли набути форми, змісту, масштабів, статусу, інших ключових ознак, які мають міжнародні товарні біржі, наприклад Лондонська біржа металів (LME) [7]. Одним із підтверджень цього, зокрема, є те, що ключове поняття біржової торгівлі товарами – “біржовий товар” – у Законі України “Про товарну біржу” чітко й однозначно не сформульовано, а лише загалом зазначено, що це “товар, допущений до обігу на товарній біржі” (розділ IV, стаття 15) [5]. Водночас аналіз класичної наукової літератури показує, що у світовій науці та торгівлі поняття “біржовий товар” обґрунтовано сформульоване й усталене [8-9].

Але, на нашу думку, особливої актуальності вивчення біржових товарів у нашій державі набуло для вищів торговельного профілю після прийняття нового Закону України “Про освіту”, оскільки сформована на його базі спеціальність 076 має назву “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” (підкреслено авторами).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За кількістю опублікованих матеріалів про біржові товари провідні позиції в Україні на даний час займають маркетологи. Зокрема, автори з різних навчальних закладів у численних працях під однією назвою “Інфраструктура товарного ринку” [10-13] біржовим товарам відводять від кількох абзаців до кількох сторінок, а у роботі [3] тема “Біржові товари та угоди” займає 7 сторінок. Очевидно, що подання інформації про біржові товари у таких кількостях не дозволяє розкрити весь комплекс товарознавчих характеристик цих товарів і надає означеній інформації фрагментарного характеру.

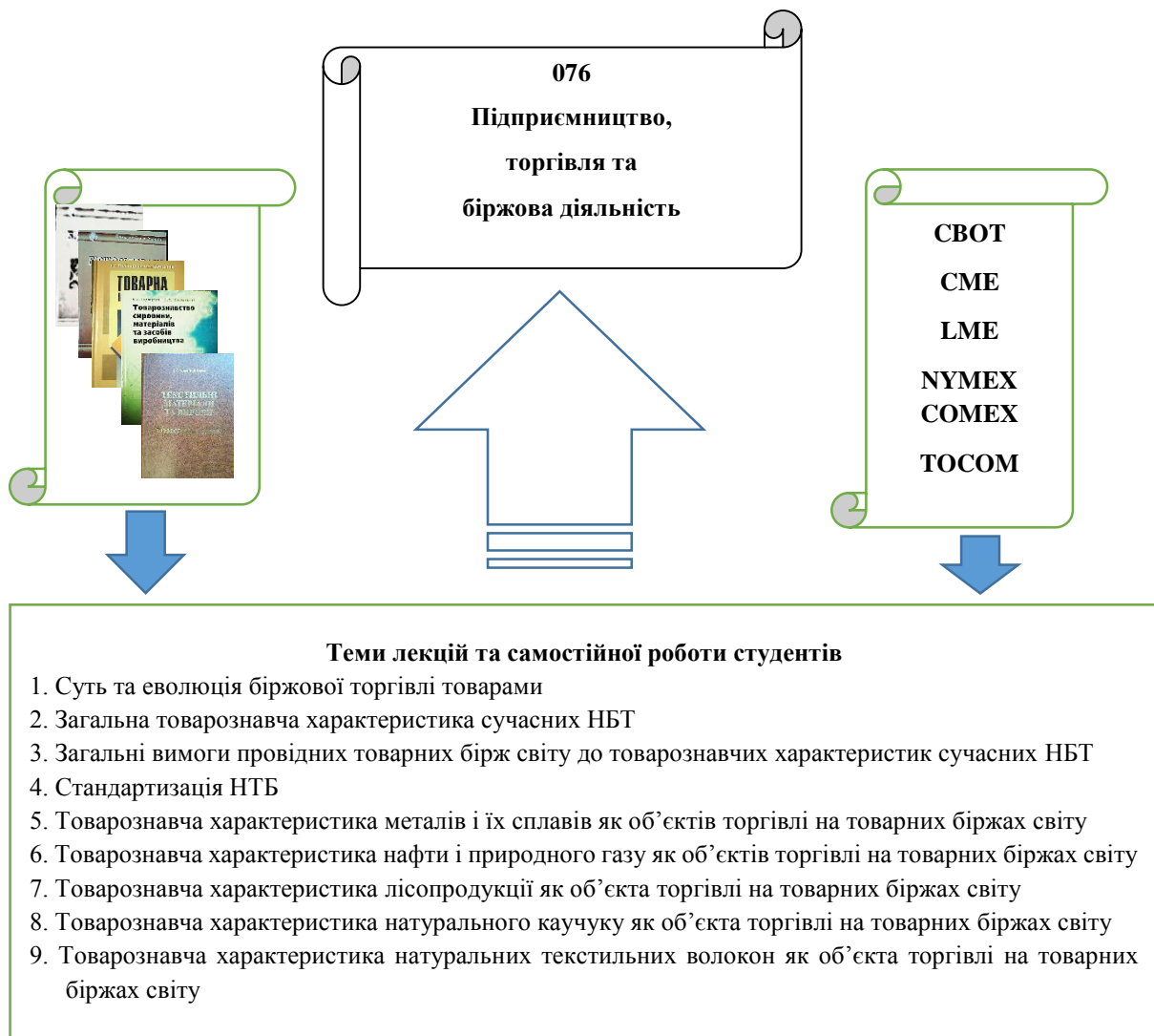
Необхідно зазначити: за кордоном науковці систематично публікують результати досліджень з проблем формування і функціонування суб'єктів інфраструктури товарного ринку [14-16], але в бібліотеках вітчизняних вищів торговельного профілю вони або відсутні, або наявні в одному екземплярі мовою оригіналу, що значно знижує можливість їх широкого використання.

Аналіз наукової та навчальної товарознавчої літератури за останні 15 років показує: у провідних вітчизняних наукових школах товарознавства проблема вивчення біржових товарів досі залишається поза увагою, хоча окремі вчені-товарознавці усвідомили актуальність і своєчасно відреагували на об'єктивну потребу вивчення світового досвіду біржової торгівлі товарами.

Наприклад, у роботі [4] вперше у пострадянському товарознавстві зроблена, на нашу думку, найбільш масштабна спроба комплексного дослідження товарознавчих аспектів діяльності провідних товарних бірж світу – досліджені основні поняття у біржовій торгівлі товарами на світових товарних біржах (сформовано глосарій термінів); етапи формування, зміст діяльності, функції і класифікація сучасних міжнародних (“світових”, “класичних” - як формулює автор) товарних бірж; зроблено аналіз світових центрів біржової торгівлі товарами і сформовано перелік провідних товарних бірж світу. На особливу увагу, на нашу думку, в цій роботі заслуговує розроблена автором класифікація і проведений аналіз груп і видів товарів, якими торгують найбільші за масштабами торгівлі провідні товарні біржі світу, та вимог біржових стандартів до окремих видів і різновидів непродовольчих товарів, якими торгують ці біржі (кольорових і коштовних металів, нафтопродуктів і нафти, сировини для текстильної промисловості та ін.).

На жаль, означене дослідження [4] було проведене майже півтора десятки років тому і потребує критичного переосмислення, спрямованого на комплексне оновлення і доповнення. З іншого боку, це унікальне дослідження досі актуальне як базове для означення напрямів досліджень біржових товарів та для розробки відповідних навчальних дисциплін у вишах.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, сучасним студентам, які, навчаючись за Болонською системою, стають все більше інтегровані у світовий освітній простір, потрібно вивчати лише *правдиві біржові товари* [4], тобто товари, якими торгують провідні товарні біржі світу – біржі (наприклад, LME [7]), які власне і є світовими ринками цих товарів з відповідно колосальними оборотами коштів та складською інфраструктурою планетарного масштабу. Тому дане дослідження проведено на прикладі *непродовольчих товарів, якими торгують провідні товарні біржі світу (надалі – непродовольчих біржових товарів – НБТ)*. Основним результатом нашого дослідження є спроба розробки алгоритму (рис. 1), виконання якого забезпечить достатній обсяг та належний рівень вивчення НБТ студентами новоствореної спеціальності 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність” на основі синтезу класичного товарознавчого підходу до вивчення товарів у вишах III-IV-го рівня акредитації і фактичних товарознавчих особливостей сучасного асортименту біржових товарів на провідних товарних біржах світу.

Рис. 1. Алгоритм вивчення НТБ

Приклади класичного підходу до вивчення товарознавства продуктів харчування і промислових товарів ми брали з базових підручників для студентів вишів III-IV рівнів акредитації та концептуальних публікацій з проблем розвитку товарознавства, які написали провідні сучасні вітчизняні вчені-товарознавці, очільники відомих в Україні і, основне, за межами нашої держави науково-педагогічних шкіл товарознавства – проф. Семак Б. Д. [17], проф. Сирохман І. В. [18], проф. Рудавська Г. Б. [19], проф. Притульська Н. В. [20], проф. Байдакова Л. І. [21], проф. Галик І. С. [22] та ін. Сучасні НТБ розглядали на прикладі Лондонської біржі металів (LME) [7], групи Чиказької товарної біржі (CME, CBOT, NYMEX, COMEX) [23] та Токійської товарної біржі (TOCOM) [24], чим досягнуто охоплення усіх основних світових центрів біржової торгівлі товарами і практично усіх груп і видів непродовольчих НТБ.

Аналіз означених літературних джерел, з одного боку, та дуже специфічні особливості біржової торгівлі товарами на провідних товарних біржах

світу – з другого боку, привели нас до висновку, що *першим блоком* у системі вивчення НТБ повинно бути надання студентам дуже стислої, але максимально ємкої та зрозумілої інформації про суть біржової торгівлі товарами як суттєво відмінної від традиційних, відомих у нас форм торгівлі (торгівля через прилавок, самообслуговування, інтернет-торгівля тощо) та її еволюцію. Цей блок за своєю суттю та змістом ми бачимо як розширений *вступ* до вивчення НТБ, а надана у ньому інформація повинна, по-перше, доступно розкрити і допомогти зрозуміти з позицій товарознавства простий факт: чому біржова торгівля товарами успішно існує у цивілізованому світі сотні років і не втрачає своїх позицій з появою нових, безумовно прогресивних і сучасних форм торгівлі товарами; а по-друге, довести, що тривалий беззаперечний успіх означеної форми торгівлі базується на матеріальному носіїві – товарі.

Другий блок у системі вивчення НТБ повинен бути присвячений загальній товарознавчій характеристиці сучасного асортименту НТБ. Перша частина цього блоку повинна забезпечити розуміння еволюції

номенклатури асортименту НБТ і завершитися формуванням переліку основних (найбільших за обсягами купівлі-продажу на означених вище провідних товарних біржах світу [7, 23, 24]). Оскільки єдина система класифікації асортименту НБТ відсутня, то другу частину цього блоку у системі вивчення НБТ доцільно присвятити застосуванню базових товарознавчих принципів класифікації товарів [17-22] для розробки системи класифікації їх сучасного торговельного асортименту за основними товарознавчими ознаками на рівні груп, підгруп, видів та різновидів.

На наше переконання, у такій класифікації сучасний торговельний асортимент НБТ на рівні товарних груп доцільно розділити за галузями суспільного матеріального виробництва – на аграрну і промислову продукцію; на рівні товарних підгруп – відповідно за галузями промислового й аграрного секторів: аграрну продукцію – на продукцію лісозаготівель і переробки деревини, продукцію для текстильної промисловості та продукцію каучукових лісів (плантацій); промислову продукцію – на продукцію металургії та продукцію нафтогазовидобування.

На рівні видів товарів сучасний асортимент НБТ представлений (і, відповідно, класифікується) загальновідомими на провідних товарних біржах світу сучасними біржовими товарами: у продукції лісозаготівель і переробки деревини – це колоди (baulks), капбалки (карbaulks), телеграфні стовпи (telegraphpoles), пропси (props) і т. д.; у продукції для текстильної промисловості – це волокна бавовни (cotton), шовкові волокна (silk), вовна (wool) і т. д.; у продукції каучукових лісів (плантацій) – це натуральний каучук; у продукції металургії – це мідь, алюміній, цинк, золото, срібло і т. д.; у продукції нафтогазовидобування – це нафта, природний газ, газойль, гас і т. д. На рівні різновидів товарів усі види НБТ мають специфічний, різною мірою розгалужений, відомий у світовій біржовій торгівлі розподіл: наприклад, натуральний каучук поділяють на три основні різновиди (типи) – смоукед шітс, світлий кресп та пара-каучук; мідь поділяють на різновиди – катодна та вогневого рафінування; нафту поділяють на різновиди (сорти) – сира нафта Brent (Brent Crude Oil), світла сира нафта (Sweet Crude Oil), нафта з Колумбії (Colombian Cusiana) та ін.

На нашу думку, пропонована нами класифікація НБТ на рівні груп та підгруп має загальнопізнавальне, наукове та навчальне значення, а на рівні видів, різновидів, типів, товарних сортів і т. д. – вагоме практичне значення для розуміння студентами спеціальності 076 світової торгівлі біржовими товарами, оскільки формує один з найбільш вагомих практичних результатів діяльності провідних товарних бірж світу – об'єктивну ринкову ціну на конкретний вид (різновид, тип тощо) біржового товару.

Найбільш прогресивний та обґрунтований, на нашу думку, системний підхід у товарознавстві [25] передбачає вивчення вимог суб'єктів ринку товарів (виробників, продавців, покупців і/чи споживачів) до відповідних товарів. Тому *третьій блок* у системі вивчення НБТ необхідно присвятити вивченню

загальних вимог провідних товарних бірж світу [7, 23, 24] до товарознавчих характеристик основних (найбільших за обсягами реалізації) сучасних НБТ. Результати проведених нами та іншими авторами [4] аналітичних досліджень дозволяють стверджувати, що загальними (такими, що не залежать від виду і/чи різновиду біржового товару й особливостей окремих світових товарних бірж) вимогами до усіх (промислових і аграрних) біржових товарів варто вважати:

- масовий характер виробництва і споживання біржового товару. При вивченні цього питання необхідно показати, що сучасний біржовий товар повинен виготовлятися (наприклад, алюміній) чи видобуватися (наприклад, нафта) у достатньо великих обсягах значною кількістю виробників і закупуватися, бути призначеним для значної кількості покупців, а також наголосити, що поняття “достатньо велика кількість” залежить від виду біржового товару (наприклад, достатньо велика кількість золота, яким торгують світові товарні біржі – це десятки тонн, а достатньо велика кількість міді – це мільйони тонн). Вивчення цього матеріалу повинно довести, що зосередження на кожній біржі значної кількості продавців і покупців кожного товару дозволяє об'єктивно встановити потребу, попит, пропозицію і збалансовану ціну на цей біржовий товар;

- вільне, незалежне від будь якого цілеспрямованого суб'єктивного впливу утворення ціни кожного біржового товару та здатність до зміни ціни під дією ринкових чинників. Вивчаючи цю вимогу, необхідно показати, що ціну кожного біржового товару вільно формує кон'юнктура ринку на час торгів на даній товарній біржі, а саме: природні, сезонні, соціальні, економічні, політичні, форс-мажорні та інші чинники глобальної дії;

- виробничу недовершеність і, як наслідок, неможливість безпосереднього використання (вжитку, експлуатації) біржового товару. Вивчення цієї вимоги покаже, по-перше, що на світових товарних біржах товаром є та продукція, яка у виробничому (переробному) циклі пройшла лише первинну обробку, тобто – промислова і продовольча сировина (наприклад, нафта) і/чи напівфабрикати (наприклад, пілопродукція), і, по-друге, що стосовно конкретного біржового товару (виду) виробнича недовершеність означає або різну стадію технологічного процесу переробки корисних копалин (нафти, руд металів) чи аграрної продукції (зернових, бавовни), або певну стадію вирощування (наприклад, коконів шовкопряда);

- спрощену процедуру стандартизації і відповідність чітко визначеним стандартам. Розкриття цієї вимоги покаже: по-перше, що сучасним біржовим товаром може бути лише товар, для якого технічно нескладно встановити вимоги до кількості, якості, фасування, пакування, умов зберігання і транспортування; по-друге, що будь-яка товарна біржа може продавати (купувати) кожен біржовий товар без попереднього огляду (за зразками, технічними умовами і/чи описами тощо); по-третє, що стандартність саме тією ознакою біржового товару, яка забезпечує йому статус справжнього, правдивого, і

дозволяє демонополізувати попит та пропозицію на цей товар. На нашу думку, стандартизація біржових товарів - настільки важлива складова діяльності світових товарних бірж і формування асортименту та вимог до якості біржових товарів, що її доцільно розглядати окремим блоком у вивченні НБТ;

- реєстрацію товару на біржі. Аналіз цієї вимоги покаже, по-перше, що світові товарні біржі торгують лише товарами, які зареєстровані у встановленому порядку та внесені у так званий "твердий список" чи перелік даної товарної біржі, а по-друге, що реєстрація товару на світовій товарній біржі є тривалою, багатоступеневою і дорогою комплексною процедурою, а тому доцільно виокремити її товарознавчі аспекти. Основні з них полягають у тому, що виробник, який бажає зареєструвати товар на світовій товарній біржі, повинен подати в її реєстраційний відділ значну кількість дуже специфічних (суттєво відмінних від відомих у торгівлі ужитковими товарами) документів – зареєстровану назву товару (наприклад, на LME – марка металу); письмову гарантію конкретного, внесеного у спеціальний перелік даної товарної біржі, виробника, який займається подальшою переробкою даного біржового товару, про підтвердження відповідності цього товару вимогам біржового стандарту (наприклад, LME вимагає відповідності електропровідності електромагнітної міді вимогам національних стандартів Великобританії (BS) чи США (ASTM); письмове гарантійне зобов'язання виробника щодо рівня якості його товару і поставки у майбутньому товару тільки відповідної цьому зобов'язанню якості; письмову гарантію виконання усіх законодавчих актів біржі у випадку одностороннього припинення поставок; письмове підтвердження конкретного, внесеного у спеціальний перелік біржі, споживача про використання цього товару (наприклад, на LME це підтвердження не менше двох відомих у Великобританії чи США виробників, які високоавторитетні у даній галузі виробництва на світовому ринку і які використовували цей метал у власному виробництві та письмово підтвердили його відповідність вимогам виробництва; замість такого підтвердження товарній біржі може бути подано сертифікат випробувальних лабораторій, який повинен відповідати формі, встановленій конкретною товарною біржею, і бути виданий тільки тими випробувальними лабораторіями, які внесені у спеціальний перелік лабораторій, затверджений даною біржею (наприклад, для торгівлі металом на LME потрібно подати біржі сертифікати двох офіційних лабораторій, що є у реєстрі експертного відділу біржі);

- кількісні характеристики продажу товару; у цьому питанні необхідно показати, що світові товарні біржі купують і продають товари у певній кількості, яка називається біржовою одиницею (стандартом кількості), а її розмір залежить від виду товару, місткості традиційних транспортних засобів (вагон, контейнер) та прийнятих історично одиниць вимірювання (бушель нафти, кипа бавовни тощо). Розмір біржової одиниці встановлює лише товарна біржа (а не покупець, продавець чи будь-хто інший),

а кількісною характеристикою продажу (купівлі) біржового товару є партія чи лот, яка завжди кратна біржовій одиниці, що дозволяє заздалегідь планувати обсяги поставок на біржу (наприклад, на СВOT 1 лот пшениці складає 5000 бушелів (приблизно 100 метричних тонн);

- здатність до транспортування і тривалого зберігання. Розкриття цієї вимоги дозволить встановити, що: склад, на якому зберігається біржовий товар, вибирає продавець і отримує після відвантаження товару спеціальний документ – варрант, а вартість зберігання товару оплачує покупець (при перепродажу – кожен новий покупець); варрант є складовою контракту і переходить разом з товаром з рук у руки, від одного покупця до іншого; склад повністю відповідає за збереження якості товару при зберіганні, а вартість страхування при зберіганні біржового товару на складах світових товарних бірж складає приблизно 6 % місячних його вартості.

Як і при вивченні ужиткових товарів, одним з ключових етапів вивчення НБТ ми вважаємо *четвертий блок* – дослідження їх стандартизації й акцентування особливої уваги на суттєвих відмінностях від стандартизації ужиткових товарів кількістю характеристик і їх видами: кількість стандартизованих характеристик НБТ значно менша, ніж ужиткових товарів (наприклад, якщо натуральний каучук як біржовий товар повинен відповідати лише кільком стандартизованим (наявним у біржових стандартах) характеристикам, то як матеріал підосви взуття він же має відповідати майже удвічі більшій кількості стандартизованих (занесених у стандарти технічних умов на відповідне взуття) характеристик; види стандартизованих характеристик НБТ, як правило, не використовуються для ужиткових товарів або використовуються не всі, а лише окремі з них (наприклад, якщо алюміній як біржовий товар має відповідати вимогам біржових стандартів до чистоти (вмісту хімічного елементу Al), марки (наявності домішок інших хімічних елементів чи сполук), розміру, форми та способу зв'язування зливків, то як ужитковий товар (сковорода) він має відповідати вимогам безпеки харчування, мати певну теплопровідність і теплоємність, характер обробки поверхні, блиск тощо; основною вимогою при стандартизації НБТ є забезпечення можливості повної заміненості (ідентичності) товару різних виробників за якісними (склад, властивості тощо) і кількісними (розміри, маса тощо) характеристиками, маркуванням і якістю упаковки. Це забезпечує необхідну, одну з головних вимог до НБТ – знеособлювання товару (незалежність основних характеристик товару від конкретного виробника чи споживача), адже до моменту виконання контракту покупець не знає, товар якого виробника він отримає.

При вивченні біржових стандартів також необхідно: показати їх роль у встановленні однакового рівня характеристик товарів-аналогів різних виробників, їх відмінність від національних стандартів окремих держав (яка, з іншого боку, не виключає використання світовими товарними біржами в якості біржових стандартів національних стандартів

економічно розвинутих країн); наголосити, що біржові стандарти (як і стандарти взагалі) періодично переглядаються відповідно до змін вимог ринку і споживачів. Наприклад, щоб продати метал через LME, потрібно забезпечити певний ступінь чистоти металу, виробити спеціальні за формою, розміром і масою зливки (пластини, циліндри тощо, що залежить від виду металу), обробити певним способом їх поверхню, здійснити консервацію, пакування і маркування тільки таким способом і такими реквізитами, як цього вимагає конкретна товарна біржа; усе це не потрібно робити, якщо той же метал реалізують на внутрішньому ринку окремої держави чи шляхом прямих договорів.

Крім цього, необхідно показати, що оскільки рівень показників біржових стандартів суттєво впливає на товарооборот і авторитет біржі та фактично є не суттєво нижчий від рівня цих же показників у національних стандартах окремих країн стосовно одного і того ж товару, то це дозволяє насичувати ринок і зрозуміти, що невинуватене підвищення вимог до рівня якості товарів може привести до виключення з біржового обороту значної кількості НТБ, які не відповідатимуть цим вимогам, і до зменшення обороту товарної біржі, а свідоме заниження вимог біржового стандарту може привести до підриву авторитету біржі. Тому товарні біржі часто диференціюють товари за якістю: якщо товар, прийнятий на біржові торги, має рівень якості, вищий від вимог біржового стандарту, здійснюється надбавка, а якщо нижчий, – то використовується знижка (наприклад, LME продає мідь електромагнітну (катоди), а при реалізації міді вогняного рафінування здійснює знижку £20 за 1 метричну тонну).

Завершуючи вивчення стандартизації біржових товарів, необхідно наголосити, що світові товарні біржі ставлять жорсткі вимоги до інформації про якість кожного біржового товару: повнота, достовірність, цільність і абсолютна автентичність в оцінюванні якості товару стосується усіх учасників біржової торгівлі, а основним джерелом інформації про якість конкретних біржових товарів є письмові висновки спеціальних експертних лабораторій чи відомих у світі виробників, які використовують у власному виробництві НТБ і які внесені у спеціальні переліки товарних бірж.

Наступні п'ять блоків вивчення НТБ, на нашу думку, необхідно присвятити комплексному товарознавчому аналізу основних груп цих товарів – малих і великих металів, нафти і природного газу, лісопродукції, натуральних волокон, натурального каучуку. При цьому для кожного виду НТБ (наприклад, мідь, сира нафта, круглі лісоматеріали, бавовна і т. д.) необхідно розглянути: основні властивості (фізичні, хімічні та ін.), товарознавчі аспекти біржового ринку (провідні виробники, основні покупці, масштаби виробництва, запаси тощо), сучасні галузі використання (призначення), вимоги біржових стандартів до якості, основні біржові характеристики (біржова одиниця, розфасовка, час торгів (біржові сесії), початкова маржа,

вартість одного пункту, допустимі зміни ціни, поставки, середньорічна ціна. При цьому особливу увагу необхідно звернути на товарознавчі особливості Спеціальних правил контракту (Special Contract Rules) по кожному виду товару, які є у вільному доступі стосовно кожної з провідних товарних бірж, а саме: розмір партії товару (Size of Lot), основна валюта (Major Currency), мінімальний ціновий рух (Minimum Price Movement), дати постачання (Delivery Dates), форми і ваги (Shapes & Weights), світові центри біржової торгівлі. Крім цього, особливо ретельно і максимально широко необхідно проаналізувати вимоги до якості на конкретних товарних біржах; наприклад, алюміній, що постачається відповідно до контракту LME, - це:

а) первинний високоякісний алюміній мінімальної чистоти 99.70% з максимально допустимим вмістом заліза 0,20% і сполук кремнію 0,10%;

б) первинний високоякісний алюміній з домішками, перелік і кількість яких відповідають зареєстрованому позначенню P1020A у Звіті реєстрації позначень Алюмінієвої асоціації (Registration Record of Aluminum Association Designations) і Межах хімічного складу нелегованого алюмінію Алюмінієвої асоціації Inc., США від 15.05.1982 р. (Chemical Composition Limits for unalloyed aluminium of the Aluminum Association Inc., U.S.A.);

в) первинний високоякісний алюміній, що відповідає марці, внесений у схвалений LME список марок алюмінію (LME-approved list of aluminium brands).

Отже, основним результатом дослідження, спрямованого на розробку алгоритму вивчення товарознавства НТБ, ми вважаємо чітке виокремлення особливостей товарознавчих характеристик цих товарів і відповідних вимог провідних товарних бірж світу, порівняно з характеристиками ужиткових товарів, які вивчає сучасне та вивчало класичне товарознавство, і з характеристиками товарів, які реалізують поки що не сформовані належним чином товарні біржі України [4, 6].

Оскільки автори пропонують до розгляду відносно новий напрям товарознавчих досліджень та навчального товарознавства, то розцінюють дану публікацію передусім як пропозицію до широкої дискусії з означеного (і, можливо, не означеного) кола проблем вивчення НТБ, вирішення яких сприятиме покращенню загального рівня підготовки фахівців зі спеціальності "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність".

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Товари, якими торгують провідні товарні біржі світу, як матеріальна основа біржової діяльності в економічно розвинутих країнах світу, відіграють одну з ключових ролей у формуванні сучасного світового ринку товарів. Ці товари мають низку товарознавчих особливостей (у термінології, класифікації, номенклатурі асортименту, вимогах до якості та ін.), які не розглядає класичне вітчизняне товарознавство, і тому об'єктивно потребують вивчення при підготовці фахівців зі спеціальності 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність". Для забезпечення повноцінного

наповнення навчальної дисципліни “Біржові товари” передусім необхідно розробити базові теоретичні положення товарознавства цих товарів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдуцький П. І. Біржова торгівля – основа ринку / П. І. Гайдуцький, С. А. Бузовий, В. Н. Тимченко. – К. : Видавництво УСГА, 1992. – 413 с.
2. Столяров И. А. Товарная биржа – важнейший элемент саморегулирования рынка / И. А. Столяров // Рынок. – 2008 – №12. – С. 5-10.
3. Солодкий М. О. Біржовий ринок / М. О. Солодкий. – К. : Джерела М., 2001. – 336 с.
4. Беднарчук М. С. Біржові товари : монографія / М. С. Беднарчук, І. С. Полікарпов. – Львів : Видавництво ЛКА, 2004. – 280 с.
5. Закон України. Про товарну біржу // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 10, ст. 139 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>.
6. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку / [за ред. П. Т. Саблука, О. М. Шпичака]. – К. : Фірма “ВІПОЛ”, 1997. – 427 с.
7. Лондонська біржа металів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lme.com>.
8. Oxford Dictionary for the Business World. – Oxford : Oxford University Press, 1993.
9. Oxford Paperbeck Encyclopedia. – Oxford : Oxford University Press, 1998.
10. Савощенко А. С. Інфраструктура товарного ринку / А. С. Савощенко. – К. : КНЕУ, 2005. – 336 с.
11. Белявцев М. І. Інфраструктура товарного ринку / М. І. Белявцев, Л. В. Шестопалова. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 416 с.
12. Фоменко Л. Г. Інфраструктура товарного ринку / Л. Г. Фоменко. – Умань: “Жовтий”, 2011. – 193 с.
13. Шканова О. М. Інфраструктура товарного ринку / О. М. Шканова. – К. : МАУП, 2004. – 180 с.
14. Esfahani H.S. Institutions, infrastructure and economic growth / H.S. Esfahani // Journal of Development Economics. – 2003. – Vol. 70. – S. 443-477.
15. Hofmann Ulrich. Produktivitätseffekte der öffentlichen Infrastruktur / Ulrich Hofmann. – Frankfurt am Main : Lang, 1996. – 135 s.
16. Reimut Jochimsen Theorie der Infrastruktur: Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung / Jochimsen Reimut. – Tübingen : Mohr, 1966. – 253 s.
17. Семак Б. Д. Товарознавство непродовольчих товарів. Ч. 1. Текстильне товарознавство / Б. Д. Семак, Г. Ф. Пугачевський. – К. : НМЦ “Укоопосвіта”, 1999. – 596 с.
18. Сирохан І. В. Товарознавство м'яса і м'ясних товарів [Текст] : підручник для вузів / І. В. Сирохан, Т. М. Раситюк. - К. : Центр навчальної літератури, 2004. - 382 с.
19. Рудавська Г. Б. Молочні та яєчні товари / Г. Б. Рудавська. – К. : Книга, 2004. – 392 с.
20. Притульська Н. В. Сучасна концепція розвитку наукового товарознавства / Н. В. Притульська

// Товарознавство та ринок споживчих товарів у 3-му тисячолітті : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2004. – С. 1-2.

21. Байдакова Л. І. Товарознавство. Непродовольчі товари: взуттєві і хутряні вироби / Л. І. Байдакова. - К. : Вища школа, 2007. – 183 с.
22. Галик І. С. Текстильні матеріали і вироби: тлумачний словник / І. С. Галик, Б. Д. Семак. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2010. – 224 с.
23. Група Чиказької товарної біржі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cme.com/group/companys/cme.html>.
24. Токійська товарна біржа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tocom.or.jp.
25. Кушнір М. К. Методологічні основи системного підходу як методу товарознавства / М. К. Кушнір. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2002. – 28 с.

REFERENCES

1. Hayduts'kyu, P. I. Buzovij, Ye. A. and Tymchenko, V. N. (1992), *Birzhova torhivlya – osnova rynku*, Vydavnytstvo US-NA, Kyiv.
2. Stolyarov I. A. (2008), *Tovarnaya birzha – vazhneyshiy element samoregulirovaniya rynku*, Rynok, №12, s. 5-10.
3. Solodkyu, M. O. (2001), *Birzhovyy rynek*, Dzhherela M., Kyiv.
4. Bednarchuk, M. S. and Polikarpov, I. S. (2004), *Birzhovi tovary*, Vydavnytstvo LKA, Lviv.
5. Zakon Ukrayiny. Pro tovarnu birzhu. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, 1992, № 10, st. 139, available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>.
6. Tovarni birzhi v Ukraini: Analiz diial'nosti, zakonodavche pole, perspektyvy rozvytku, za red. P. T. Sabluka, O. M. Shpychaka (1997), Firma “VIPOL”, K., 427 s.
7. Londons'ka birzha metaliv, available at : <https://www.lme.com>.
8. Oxford Dictionary for the Business World (1993), Oxford University Press, Oxford.
9. Oxford Paperbeck Encyclopedia (1998), Oxford University Press, Oxford.
10. Savoshchenko, A. S. (2005), *Infrastruktura tovarnoho rynku*, KNEU, Kyiv.
11. Byelyavtsev, M. I. and Shestopalov, L. V. (2005), *Infrastruktura tovarnoho rynku*, Tsentri navchal'noyi literatury, Kyiv.
12. Fomenko, L. H. (2011), *Infrastruktura tovarnoho rynku*, Zhovtyy, Uman'.
13. Shkanova, O. M. (2004), *Infrastruktura tovarnoho rynku*, MAUP, Kyiv.
14. Esfahani, H. S. (2003), *Institutions, infrastructure and economic growth*, Journal of Development Economics, vol. 70, pp. 443-477.
15. Hofmann, Ulrich (1996), *Produktivitätseffekte der öffentlichen Infrastruktur*, Lang, Frankfurt am Main.

16. Reimut, Jochimsen (1966), Theorie der Infrastruktur: Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung, Mohr.

17. Semak, B. D. and Puhachevs'kyj, H. F. (1999), Tovaroznavstvo neprodovol'chych tovariv. Ch. 1. Tekstyl'ne tovaroznavstvo, NMTS "Ukooposvita", Kyiv.

18. Syrokhman, I. V. and Rasytiuk, T. M. (2004), Tovaroznavstvo m'yasa i m'yasnykh tovariv, Tsentr navchal'noyi literatury, Kyiv.

19. Rudavs'ka, H. B. (2004), Molochni ta yayechni tovary, Knyha, Kyiv.

20. Prytul's'ka, N. V. (2004), Suchasna kontsepsiya rozvytku naukovooho tovaroznavstva, Tovaroznavstvo ta rynek spozhyvchych tovariv u 3-mu tysyacholitti : materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, –DonDUET, Donetsk.

21. Baydakova, L. I. (2007), Tovaroznavstvo. Neprodovol'chi tovary: vzuttyevi i khutryani vyroby, Vyshcha shkola, Kyiv.

22. Halyk, I. S. and Semak, B. D. (2010), Tekstyl'ni materialy i vyroby: tumachnyy slovnyk, Vydavnytstvo L'vivs'koyi komertsiyoi akademiyi, L'viv.

23. Hrupa Chykaz'koyi tovarnoyi birzhi, available at : <http://www.cmegroup.com/company/cme.html>.

24. Tokiys'ka tovarna birzha, available at : www.tocom.or.jp.

25. Kushnir, M. K. (2002), Metodolohichni osnovy systemnoho pidkhodu yak metodu tovaroznavstva, Vydavnytstvo L'vivs'koyi komertsiyoi akademiyi, L'viv.